

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Випуск 6

*Матеріали VI Всеукраїнської
науково-практичної конференції
“Державне управління: стратегія і тактика
формування сучасного фахівця”,
м. Київ, МАУП 29 жовтня 2011 р.*

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2011

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 8 від 28.09.11)*

Редакційна колегія

М. Ф. Головатий (голова), д-р політ. наук, проф., *В. В. Омельчук* (заступник голови), канд. іст. наук, *П. Ф. Вознюк* (відповідальний секретар), канд. політ. наук, доц., *І. П. Бідзюра*, д-р політ. наук, проф., *П. П. Гай-Нижник*, д-р іст. наук, старш. наук. співроб., *Ю. О. Куц*, д-р наук держ. упр., *І. П. Лопушинський*, д-р наук держ. упр., проф., *В. М. Піскун*, д-р іст. наук, старш. наук. співроб., *Я. Ф. Радиш*, д-р наук держ. упр., проф., *І. В. Розпутенко*, д-р наук держ. упр., проф., *Г. П. Ситник*, д-р наук держ. упр., проф., *П. К. Ситник*, д-р філос. наук, проф., *Ю. П. Сурмін*, д-р соц. наук, проф., *В. В. Утвенко*, канд. іст. наук, доц., *М. В. Чечетов*, д-р наук держ. упр., проф., *Н. П. Ярош*, д-р наук держ. упр., *Н. М. Чернуха*, д-р пед. наук, проф.

Видання здійснене в рамках проекту
“Наукові праці МАУП”

Становлення і розвиток української державності: [зб. наук. пр.] / МАУП. —
С76 К.: ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2011 —

Вип. 5 : Матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. “Державне управління: стратегія і тактика формування сучасного фахівця”, м. Київ, МАУП, 29 жовт. 2011 р./ редкол.: М. Ф. Головатий (голова) [та ін.]. — 2011. — 428 с. : іл. — Бібліогр. в кінці ст.

У пропонованому збірнику подано статті учасників науково-практичної конференції, присвяченої найважливішій проблемі сьогодення — становленню України як держави. Розглядається формування державності в Україні у різні періоди історії та в різних аспектах.

Для науковців і державних службовців, політиків і політологів, викладачів і студентів, а також усіх, хто цікавиться розвитком Української держави і суспільства.

ББК 63.3(4УКР)я43+67.9(4УКР)301я43

ЗМІСТ

А. О. Білоус Теоретико-правові основи аналізу поняття інституту державної служби	7
М. Курко, В. Підпалій Проблеми формування правової компетенції сучасного управлінця.....	13
О. Х. Юлдашев Концепція вдосконалення управління економікою.....	16
В. В. Утвенко Стратегічне планування соціально-економічного розвитку міст України як складова муніципальної політики органів місцевого самоврядування.....	19
О. В. Баєва Формування державних вимог до організаційної компетентності медичних менеджерів	29
Л. Б. Шостак, О. С. Бадрак Механізми гармонізації еколого-економічної та соціальної складових державної регуляторної політики.....	38
О. И. Дикарев, Нгуєн Куинь Май Политэкономический подход к концепту «энергетический клуб» (эк) шанхайской организация сотрудничества (ШОС) на евразийском геополитическом и геэкономическом пространстве.....	44
Т. В. Кондратюк Становлення та розвиток порівняльного публічного адміністрування як теоретико-методологічного напрямку дослідження механізмів державного управління.....	51
А. М. Сундук Зовнішній вектор регіональної політики як фактор реалізації стабільного розвитку....	61
Н. Н. Юсеф Етно-соціальний та економічний розвиток Курдистану	62
Ф. М. Медвідь, М. Ф. Медвідь Національні економічні інтереси в системі державної регіональної політики України .	68
О. В. Поляк Стан дослідження сензитивності у наукових джерелах про механізми державного управління	73
О. І. Дікарев, М. Л. Семенюта Міжнародно-правові механізми регулювання транскордонних ресурсних конфліктів	78
Я. Ф. Медвідь, О. М. Поповичук Державне управління в сфері підприємницької діяльності	86
В. В. Шпачук Антикризові аспекти державного управління банківською системою.....	91
Б. В. Бернадський Створення органів державної безпеки Російської імперії.....	93
А. М. Соловйова Кримінально-правова охорона власності в Україні.....	96
В. В. Павленко, В. Л. Павленко Відповідальність за порушення законодавства про державну службу.....	99
В. В. Павленко Моделі державної служби	106
К. В. Муравйов Організаційно-правові гарантії реалізації права видобування корисних копалин	108
І. А. Кабанова Етико-правові засади медичної діяльності.....	114
Т. О. Костюк Політична криза в Україні в контексті кризи державного управління і соціального розвитку.....	119
Л. О. Федосова Реформування сучасної вищої школи в Україні в контексті становлення системи підготовки керівних кадрів	123
О. М. Міхатуліна Державний контроль та нагляд за господарською діяльністю та засоби державного захисту прав суб'єктів господарювання	125
В. А. Гапоненко Органи державного управління: інститут демократії чи механізм її обмеження.....	128

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСКОРДОННИХ РЕСУРСНИХ КОНФЛІКТІВ

Становлення і розвиток української державності, вип. 6, с. 78–85

У феодальну епоху розробка надр, експлуатація лісів і водних ресурсів надавалися приватним особам або общинам лише у формі спеціальних привілеїв і за особливий оброчний платіж натурою або грошима. В епоху освіченого абсолютизму функції державного управління не розглядалися як джерело доходу казни і тому на відкуп не віддавалися. Проте турбота про розвиток господарства і фінансові потреби спонукали корону монополізувати різні сфери виробництва індустрії, що зароджувалася, а також колоніальну торгівлю. При цьому в більшості випадків казна була не в змозі самостійно вирішити справу і вважала за краще продавати свої привілеї приватним особам в обмін на відповідні доходи. З того часу і почалося дарування привілеїв та патентів на підприємництво. Під час революцій XVIII — XIX ст. робилися спроби покласти край королівським патентам і даруванню виняткових привілеїв на господарську діяльність. Проте, в процесі розвитку технологій і зростання культурних потреб населення виявилося, що певні об'єкти господарської діяльності, які не могли бути передані у повну власність у приватні руки, можуть бути надані для цільового користування при безпосередній участі і контролі з боку держави. На цій основі і сформувалася складна і своєрідна система підприємницької діяльності, що отримала назву “концесія” (від лат., *concession* — дозвіл, поступка). Згідно з угодою здійснюється передача при-

ватній особі в експлуатацію на тривалий термін природних ресурсів, підприємств і інших об'єктів господарської діяльності, що належать державі або муніципальним органам. Згодом, у міру розвитку економіки і системи міжнародного права, концесії перетворилися на економічний інструмент, який почав широко застосовуватися як розвиненими, так і такими, що розвиваються, капіталістичними країнами для залучення інвестицій, сучасних технологій і устаткування [1].

Мінерально-сировинні ресурси є важливим фактором розвитку продуктивних сил, базою для багатьох галузей промисловості, їх широко використовують у сільському господарстві, будівництві, на транспорті й в інших галузях народного господарства. Мінерально-сировинні ресурси України значною мірою зумовлюють державний поділ праці, місце України в світовому виробництві. Використання мінерально-сировинних ресурсів стало важливим фактором високого розвитку у складі промислового комплексу України таких галузей господарства, як електроенергетика, паливна, металургійна, хімічна промисловість, промисловість будівельних матеріалів та ін. Мінерально-сировинні ресурси України характеризуються великим масштабом, різноманітністю корисних копалин, вигідним територіальним зосередженням і поєднанням, розміщенням більшості з них у районах зі сприятливими економічними умовами освоєння, високим рів-

нем геологічної розвідки і широким використанням. У надрах держави є майже усі основні види корисних копалин, які використовують у народному господарстві. За запасами ряду видів мінерально-сировинних ресурсів Україна займає провідне місце серед країн СНД. В її надрах зосереджено понад 20 % промислових запасів залізної руди і природних горючих газів країн СНД, понад 80 % запасів марганцевих руд, понад 50 % промислових запасів кам'яного вугілля європейської частини СНД, 53 % ресурсів мінеральних фарб, близько 40 % запасів первинного каоліну, графіту, флюсових вапняків, близько 80 % запасів бентонітових глин, 10 % запасів кам'яної солі.

На думку російського ученого Неженського [2], загальна потенційна вартість підтверджених видобувних запасів корисних копалин у надрах всього світу дорівнює 88 трлн дол. США. Ця потенційна вартість запасів у розрізі країн розподіляється так (трлн дол. США): США — 14,4; Росія — 12,4; Китай — 5,5; Саудівська Аравія — 4,7; ПАР — 4,6; Австралія — 3,9; Іран — 3,2; Канада — 3,1; Індія — 2,7; ОАЕ — 2,1; Ірак — 1,9; Україна — 1,9; Кувейт — 1,6; Велика Британія — 1,5; Казахстан — 1,45; Венесуела 1,45; Польща — 1,3; Мексика — 1,1; Індонезія — 0,9; Бразилія — 0,8. На решту країн припадає лише 20 % їх загальної вартості.

Країна	Питома вартість	
	млн дол. /км	тис. дол./люд.
Кувейт	89,8	792,6
Катар	55,0	1062,7
ОАЕ	24,8	847,7
Бахрейн	21,4	50,0
Бруней	9,3	180,0
Велика Британія	6,2	26,0
Ірак	4,3	91,8
Польща	4,1	32,9
Нідерланди	3,9	10,5
ПАР	3,8	108,9
Свазіленд	3,6	60,1
Україна	3,2	37,8
Ямайка	2,9	12,8
Югославія	2,3	22,0
Саудівська Аравія	2,2	256,1
Чехія	2,0	15,5
Боснія і Герцеговина	2,0	23,3
Іран	1,9	50,9
Венесуела	1,6	64,8
Азербайджан	1,5	17,7
США	1,5	54,4
Греція	1,5	18,6
Гвінея	1,3	42,7
Куба	1,2	12,4
Угорщина	1,0	8,8
Індія	0,8	2,9
Норвегія	0,8	69,0
Японія	0,75	2,2
Росія	0,7	84,8

За питомою вартістю запасів, що приходяться на 1 км території, Україна теж знаходиться на 12-му місці, за питомою вартістю запасів, що приходяться на душу населення, — на 15-му (таблиця).

У надрах України виявлено близько 20 тис. родовищ і проявів 117 видів корисних копалин, з яких 8291 родовище 97 видів корисних копалин має промислове значення і враховано Державним балансом запасів. Мінерально-сировинні ресурси України значною мірою зумовлюють державний поділ праці та місце у світовому виробництві. За потенційною вартістю підтверджених видобувних запасів корисних копалин у надрах Україна займає 12 місце у світі (2,2 % потенційної вартості світових запасів).

Усі розвідані родовища, що мають промислове значення, можна розподілити залежно їх розмірів, якості корисних копалин, екологічних, економічних та інших умов їх промислового використання. Відповідно до обсягу затверджених запасів корисних копалин, родовища розподіляють на три основні групи: великі, середні та малі. Згідно з аналізом фонду розвіданих родовищ, з усіх розвіданих родовищ в експлуатацію передано 2945 або 35,5 %. Із загальної кількості розвіданих родовищ, що знаходяться в експлуатації, великі становлять 9,6 %, середні — 27,7, малі — 62,6 %. Щорічно видобувається з крупних родовищ понад 51 % мінеральної сировини, 24 — із середніх і лише 25 % — з малих родовищ.

Провідне місце серед цієї групи ресурсів належить нафті. В Україні є понад 158 родовищ нафти. Основні її запаси зосереджені у Прикарпатському і Дніпровсько-Донецькому нафтогазових районах. У 2005 р. в Україні видобуто 4,4 млн. т нафти з конденсатом.

Для ефективної експлуатації родовища, що перетинає межу між державами, потрібна співпраця цих держав і підряд-

чиків або власників концесій. Нині міжнародне співтовариство прагне до мирного врегулювання прикордонних суперечок, у тому числі і зв'язаних з використанням “транскордонних” ресурсів. Для цих цілей важливими заходами можуть бути: встановлення загальних для двох або більше держав-власників “транскордонних ресурсів”, адекватних міжнародним стандартам раціонального користування надрами; при експлуатації природних ресурсів, що розділяються двома або більше державами, кожна держава повинна діяти на основі попередніх консультацій з іншими державами-власниками того самого об'єкта природокористування з метою досягнення оптимальної схеми використання ресурсів і не наносячи збитку законним інтересам інших держав. Для визначення об'єктів надрокористування, що перетинають міжнародні кордони, як правило використовується термін “транскордонні родовища (ресурси)”.

Принципи врегулювання транскордонної експлуатації ресурсів знайшли віддзеркалення в Резолюціях Генеральної Асамблеї ООН 1973 і 1974 р. [3]. Як правило, держави укладають угоди, які базуються на цих принципах. Прикладами таких угод є: Угода між Великобританією і Норвегією з розробки родовища Фрігг (UK — Norway Frigg Reservoir Agreement), Угода між Австралією і Індонезією з розробки Западни Тімор (Australia — Indonesia Timor Gap Treaty).

У 1979 р. під егідою Центру природних ресурсів Університету Нью-Мексико відбулася міжнародна зустріч експертів для аналізу норм міжнародного права, здатних забезпечити раціональне використання морських транскордонних родовищ вуглеводнів. У результаті дискусій експерти розробили ряд принципів погодження договору з користування транскордонним родовищем з метою забезпечення ефективної співпраці і захисту інтересів сторін. Зокрема,

під “транскордонними родовищами” розуміється родовище, яке перетинається міждержавними, державними кордонами, межами ділянок користувачів надр, межами територій з різними правовими режимами.

Як правило, під терміном “транскордонне родовище” розуміють родовище вуглеводнів. Причина такого особливого погляду на транскордонні родовища витікає із здатності вуглеводнів переміщатися в гірських породах і перетинати встановлені на поверхні межі при певних геологічних і фізико-хімічних умовах. Таке родовище можна розробляти з будь-якого боку межі, і вуглеводні, що залягають у надрах однієї ділянки родовища, можуть розроблятися користувачем суміжної ділянки, що звичайно, породжує суперечки та конфлікти між користувачами. Тверді корисні копалини цієї особливості не мають, тому подібних суперечок відносно їх експлуатації, як правило, менше.

Межа, що перетинає родовище, може мати різну правову природу. Нею може бути і державний кордон із зарубіжними країнами, і розділові лінії шельфових акваторій держав, і внутрішні адміністративні межі суб’єктів федеральної держави, і межі ділянок надрокористувачів. Вид межі (державний кордон чи інший поділ) визначає глибину і масштаби таких відмінностей, отже, визначає характер регулювання процесу використання такого родовища (міжнародно-договірний або національно-державний). Як правило, у міжнародних договорах про транскордонні об’єкти передбачається встановлення спеціального митного і податкового режиму, спільний план розробки родовища. Такі угоди між надрокористувачами про сумісну розробку транскордонного родовища ще називаються юнітизаційними угодами. Нині термін “юнітизація” (від англ. unitization — об’єднання) вживається в законодавстві

про надрокористування багатьох країн світу. Розбіжності в правових технологіях погодження “міждержавних” інтересів при користуванні транскордонними родовищами можуть мати системний характер. Таке буває, коли суміжні країни належать до різних правових традицій або мають інші принципові особливості. До особливостей міждержавної транскордонності відносять і те, що суміжні держави, як правило, є власниками надр, на відміну від інших суб’єктів транскордонних відносин, які не є власниками. Як власник суверенна держава надає право користування надрами, а як орган публічної влади регулює їх використання.

У всіх таких випадках при виборі правового режиму “міждержавного” транскордонного родовища у договорі, бажаним вважається встановлення спільного “правового поля” для ділянок родовища обох суверенних сусідніх держав. Тоді їх національні правові системи будуть представлені в договорі у цьому випадку тими галузями права, які пов’язані з регулюванням відносин надрокористування. Такий правовий режим дає змогу освоювати транскордонне родовище єдиний гідродинамічно зв’язаний поклад, як єдиний, цілий об’єкт. У зарубіжному законодавстві такий спосіб використання родовищ визначається як “юнітизація”. Юнітизація — це об’єднання всіх користувачів транскордонного родовища з метою забезпечення узгодженості в їх діяльності за єдиним планом використання. Основна ідея міжнародної юнітизації — це розробка родовища як єдиного цілого, і встановлення єдиного регулювання взаємин всіх сторін, що беруть участь у цьому процесі. Для ефективної експлуатації родовища, що перетинається кордоном між державами, потрібна співпраця не тільки цих держав, а й надрокористувачів. У міжнародному договорі держави-учасниці сумісного освоєн-

ня такого родовища зобов'язуються забезпечити всі необхідні умови для такого освоєння — видачу ліцензій, дозволів, земельної ділянки. Може бути також передбачена відміна митних зборів, звільнення інвестора від податків. Таке звільнення можливе у випадках, коли створюються зони сумісної розробки або зони співпраці, для яких спеціально розробляються і приймаються єдині податкові та митні режими.

Транскордонні родовища, як правило, розробляються сумісно, тобто як єдиний об'єкт. Правові проблеми, що виникають при розробці міжнародних транскордонних родовищ, можуть бути розділені на дві частини. Перша частина охоплює ситуації, при яких визначення міжнародних меж було проведене до моменту, коли родовище було віднайдене, а друга — це питання, що виникають, коли родовище вуглеводнів було виявлене в зоні, де міжнародна межа ще не була визначена [4].

Комісія міжнародного права ООН визнає неможливість використання своєї території таким чином, що завдається шкода інтересам інших держав, порушуються принципи і норми міжнародного права. Російський правовик Кліменко зазначає, що при виробництві гірських робіт і робіт з дослідження мінеральних копалин у безпосередній близькості до межі на кожній стороні діють власні правила. Проте, ці роботи повинні вестися так, щоб вони не заважали видобутку на території іншої сторони. Такою була і договірна практика СРСР з суміжними країнами про державний кордон. Так, у договорі з Чехословаччиною від 30 листопада 1956 р. передбачено, що роботи з дослідження і експлуатації мінеральних копалин у безпосередній близькості від межі повинні вестися так, щоб вони не заподіяли збитку території іншої сторони (ст. 22) [5].

Як правило, вказані роботи забороняються на відстані 20 м по обидві сто-

рони від лінії межі і допускаються у виняткових випадках за угодою між уповноваженими органами сторін. У разі недоцільності встановлення таких заборонених смуг можуть передбачатися й інші запобіжні заходи.

Договори СРСР з Іраном і Афганістаном містять додаткові ухвали про те, що всякого роду вибухові та інші роботи поблизу межі, пов'язані з переміщенням гірської породи і ґрунту, можуть проводитися тільки після попереднього (не пізніше 48 годин) повідомлення іншої сторони. При проведенні таких робіт повинні прийматися запобіжні засоби, для того, щоб не нанести збитку громадянам іншої сторони [6; 7].

Міжнародною формою надрокористування є угоди про розділ продукції, що укладаються, як правило, ТНК з підприємствами країн, які розвиваються на міжурядовому рівні або на "діагональному" в області, розробки і видобутку корисних копалин, нафти, газу, лісових багатств. Механізм простий: індустріальна країна, її компанії беруть на себе освоєння родовища, розвідку, постачання устаткування, видобуток, розвиток інфраструктури. Виплати йдуть видобутою продукцією [8; 9].

При нинішніх технологіях похилого буріння, як відзначає В. Н. Кокін, є можливість пробурити свердловину на території однієї держави і здобувати нафту з покладу, що знаходиться в надрах іншої держави. У світі вже пробурені кілька експлуатаційних свердловин на нафту з відхиленням стовбура свердловини по горизонталі до 8–9 км. Таке відхилення використовується для того, щоб з одного бурового майданчика витягувати нафту і газ із периферійних частин геологічної структури і не витратити кошти на будівництво додаткового майданчика для свердловин або додаткової морської платформи, якщо мова йде про видобуток нафти і газу на континентальному шельфі.

Іноді держави ведуть переговори по окремих питаннях, регулюючих розробку родовища. Проте найчастіше сторони домовляються, що норми, встановлені однією з держав, застосовуватимуться по відношенню до всього юніту. Цей принцип може бути легше реалізований у тому випадку, якщо законодавство про надра у відповідних державах має багато схожих елементів. Законодавство якої з держав, що беруть участь у переговорах, застосовувати — залежить від ряду чинників. Якщо одна держава має розвиненішу законодавчу базу, а інша держава є "новачком" — застосовується розвиненіше законодавство. Як правило, застосовується законодавство тієї держави (за інших рівних умов), у чийх надрах передбачається більша кількість запасів. Якщо сторони не можуть дійти угоди про превалювання законодавства однієї з держав в області оподаткування, то це принаймні необхідно зробити в області технічного контролю за розробкою [10].

Якщо відносно сухопутних кордонів угоди полягають в умовах певних меж, то на континентальному шельфі ситуація інша.

Правові питання, що виникають при розробці "трансграничних" ресурсів, можуть бути розділені на дві частини. Перша частина охоплює ситуації, при яких визначення міжнародних меж було проведене до моменту, коли "трансграничний" об'єкт був виявлений, а друга — це питання, що виникають, коли нафтове родовище (поклад) було виявлене в зоні, де міжнародна межа вже визначена.

Перш, ніж розглянути в деталях кожен з цих ситуацій, необхідно проаналізувати права держав на ресурси вуглеводнів континентального шельфу.

Кожна прибережна держава має виняткове право на експлуатацію природних ресурсів морського дна і надр морської зони, що тягнуться від території (суші) цієї держави на відстань 200 морських миль або до краю континенталь-

ного шельфу, залежно від того, що більше (UNCLOS, The 1982 United Nations Convention on the Law of the Sea, Article 76). Держава має повноваження регулювати геологорозвідувальні роботи і видобуток природних ресурсів. Ці повноваження як правило реалізуються або через систему ліцензування, або через систему контрактів (договорів) між державою (зазвичай в особі державної компанії) і контрактором (підрядчиком) на контрактній території (акваторії). Можна відзначити, що якщо зобов'язання з юнітизації між власниками ліцензій є частиною умов ліцензії (або договори для підрядчиків), то зобов'язання з міжнародної юнітизації стосовно держав, на чийй території (акваторії) знаходяться трансграничні родовища, можуть міститися тільки в угодах між цими державами, враховуючи, що міжнародним правом відповідні зобов'язання не передбачені.

У світлі викладеного часто в договори за визначенням міжнародних меж включаються статті по родовищах корисних копалини. Ці статті містять зобов'язання кожної держави прагнути до угоди з експлуатації трансграничних родовищ за схемою, прийнятною для всіх сторін.

Євразійський регіон по транзиту нафти, газу, електроенергії через треті країни займає провідне місце у світі. Очікується й подальше зростання ролі транзиту, що зумовлене потребою в більших обсягах енергоресурсів на світових ринках з нових незалежних держав. Постачання трубопроводами буде перетинати багато кордонів, що стимулюватиме виникнення низки політичних проблем, безпосередньо пов'язаних з транзитом. Це пов'язано з тим, що процес розвитку енерготранспортної інфраструктури тісно пов'язаний з питаннями енергетичної безпеки і вразливістю до впливу геополітичних чинників. Як свідчить гео-економічна практика, вибір маршрутів

транспортування енергетичних ресурсів від місць видобутку до ринків споживання часто визначається розстановкою сил на світовій енергетичній арені. Тут, як правило, відбувається зіткнення економічних інтересів різних країн. Особливо гостро конфлікт розгортається в регіонах нової здобичі або попиту, що швидко зростає, коли міжнародна енерготранспортна інфраструктура ще тільки створюється, або планується.

До числа інших проблемних питань входять визначення зборів за право транзиту і структури тарифів, сприяючих транзиту і появи нових джерел постачання. Як правило, уряди зацікавлених держав прагнуть створити умови, що дають змогу компаніям реалізовувати економічно обґрунтовані варіанти розвитку транзиту енергії, включаючи створення і експлуатацію нових маршрутів. Державні органи, відповідальні за конкуренцію і законодавче регулювання транзитних країн, повинні забезпечувати надійну експлуатацію і сприяти розширенню транзитних потужностей, забезпечуючи вільний і безперервний транзит, об'єктивні умови доступу до потужностей і недискримінаційні та розумні тарифи за транзит. Разом з тим, оскільки енергетичний транзит здійснюється через кілька країн, надійність цього ланцюжка не вища за надійність його найбільш слабкої ланки. І при виникненні проблем хоч би в одній з країн, через які здійснюється транзит, постачання може бути серйозно порушено.

На відміну від нафтогазової промисловості, електроенергетика має високий ступінь самозабезпеченості і надмірних виробничих потужностей. Електроенергія, за винятком генерованої на гідроелектростанціях, не є первинним джерелом енергії, і для неї географічний чинник не є настільки вагомим при вирішенні проблеми розміщення джерел генерації щодо центрів споживання. Необхідність у торгівлі і транзиті електро-

енергії в цілому є меншою порівнянно з нафтою і газом. Відсоток міжнародної торгівлі електроенергією складає 3 % від загального її виробництва.

Транзит електроенергії найчастіше може слугувати оптимізації роботи енергетичних систем і генеруючих потужностей. Крім того, історично більшість країн з метою забезпечення безпеки постачання зробили вибір на користь створення на своїй території достатніх генеруючих потужностей для задоволення внутрішнього попиту і передбачили адекватні резервні потужності. Все це не сприяє активізації міжнародної торгівлі електроенергією.

Транзит з юридичної точки зору, — це транспортування товарів через митну або суверенну територію країн у тому випадку, коли вона починається і закінчується за межею цієї території відповідно до факту або документів. Є ряд міжнародних угод, регулюючих різні аспекти транзиту.

Конвенція Барселони про свободу транзиту 1921 р. підписана 42 країнами, деякими з них ратифікована. Конвенція прийнята в рамках Ліги Націй і тому є частиною законодавства ООН. Положеннями конвенції встановлено, що транзит повинен бути недискримінаційним, а тарифи розумними і в істотній частці фіксованими, щоб забезпечувати і заохочувати збільшення обсягів транзиту. Важливість конвенції Барселони з транзиту полягає в тому, що це перша міжнародна конвенція з транзиту, яка фактично використовувалася як основа для більшості транзитних положень і угод, реалізованих згодом.

Лтература

1. *Райт Шарлота Дж., Галлан Ребекка А.* Финансовый и бухгалтерский учет в международных нефтегазовых компаниях : Пер. с англ. — М.: ЗАО «Олимп — бизнес», 2007. — 688 с.

2. *Неженский И. А.* О “природной” цене минерального сырья // Минеральные ресурсы России. Экономика и управление. — 2004. — № 1. — С. 98 — 99.
3. *United Nations General Assembly Resolutions 3129 (XXVIII), 1973, 13 December; 3281, (XXIX), 1974, 12 December*
4. *Ульянов В., Дьячкова Е.* Трансграничные месторождения: проблемы правового регулирования // Нефть, Газ и Право. — 1999. — № 4 (28). — С. 5; Перчик А. И. Горное право. Словарь. Термины, понятия, институты. — М., 2000. — С. 301.
5. *Клименко Б. М.* Государственная территория. — М., 1974. С. 82.-83.
6. *Ульянов В., Дьячкова Е.* Трансграничные месторождения: проблемы правового регулирования // Нефть, Газ и Право. — 1999. — № 4 (28).
7. *Ульянов В., Дьячкова Е.* Юнитизация. Форма сотрудничества при освоении трансграничных ресурсов нефти и газа // Нефть России. — 1998. — № 10–11.
8. *Барсегов Ю. Г.* Территория в международном праве. — М., 1958. — С.156–180.
9. *Волова Л. И.* Международно-правовой принцип территориальной неприкосновенности и нерушимость границ европейских государств. СЕМП 1974. — М., 1976. — С. 126–138.
10. *Кокин В. Н.* Недропользование: теоретико-правовой анализ. — М., 2005. — С.71–73.